

Søknad om tilskudd til utenlandsopphold for vårsemesteret 2018

Jeg søker med dette om tilskudd til utenlandsopphold. I tillegg søkes det om reisestøtte. Den 1. juni 2017 vil jeg ha vært ansatt i førstestilling i to år. Dermed søker jeg om tilskudd til utenlandsopphold for en periode på seks måneder. Fra 1. januar til 30. juni 2018 planlegger jeg et opphold ved Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht i Freiburg, Tyskland.

Bakgrunnen for at jeg ønsker å tilbringe seks måneder ved akkurat dette instituttet, kan oppsummeres i to ord: biblioteket og fagmiljøet. Jeg har hatt opphold her tidligere, og vet således hva som venter meg. For ytterligere informasjon, se <https://www.mpicc.de/de/home.cfm>. Jeg har ikke tatt kontakt med instituttet ennå, men basert på tidligere erfaringer lar det seg enkelt og relativt raskt ordne med invitasjon.

Jeg planlegger å jobbe med et prosjekt om organisert kriminalitet under forskningsoppholdet. Jeg skisserer i det følgende bakgrunnen for valg av emne og noen problemstillinger det reiser.

1. Prosjektets bakgrunn og aktualitet

Begrepet «organisert kriminalitet» blir brukt dels for å beskrive lovbrudd, dels for å beskrive de personer som begår lovbrudd og dels for å anskueliggjøre alvoret ved lovbruddene, eller de nettverk som begår dem.¹ Organisert kriminalitet er økonomisk kriminalitet. Drivkraften bak organisert kriminalitet vil nesten utelukkende være økonomisk vinning. Organisert økonomisk kriminalitet kan således beskrives som kriminalitet hvor det sentrale formålet er å styrke lovbrüternes økonomiske stilling. Typiske eksempler på slik kriminalitet er tyveri, underslag og korrupsjon, men også andre typer lovbrudd, slik som narkotikalovbrudd, menneskehandel, våpenhandel, skattekriminalitet og arbeidsmarkeds-kriminalitet, er ofte ett steg på veien mot målet om å generere store økonomiske verdier for å berike lovbrüterne.²

Organisert kriminalitet er et omfattende samfunnsproblem, og utgjør en alvorlig trussel mot vårt økonomiske system. Tall fra det Det internasjonale pengefondet (IMF) viser at det økonomiske utbytte fra kriminaliteten utgjør mellom 590 og 1500 milliarder dollar på verdensbasis. Dette tilsvarer mellom 2 og 5 % av verdens samlede brutto nasjonalprodukt.³ I Norge er det ikke foretatt lignende beregninger av omfanget av organisert økonomisk kriminalitet. Men det som er sikkert er at svært få saker som gjelder organisert økonomisk kriminalitet anmeldes, og langt færre ender med domfellelse.⁴ Årsaken til dette er at de organiserte kriminelle evner å planlegge kriminaliteten på en slik måte at det som oftest er umulig å få dem straffedømt for virksomheten. Organiserte kriminelle, som eksempelvis driver med narkotikakriminalitet og menneskehandel, vil ofte få andre til å utføre primærlovbruddene, og selv holde en slik avstand at de ikke kan kobles bevismessig til lovbruddene i en straffesak. Derav den norske benevnelsen «bakmenn».⁵

¹ Se Politidirektoratet, *Tendenser i kriminaliteten – utfordringer i Norge 2014* s. 8.

² Se Kripos: *Tendrapport 2015 – Den organiserte kriminalitet i Norge* og Kripos: *Den organiserte kriminalitet i Norge – trender og utfordringer 2013-2014*.

³ The World Bank/International Monetary Fund: *Reference to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, Second Edition and Supplement on Special Recommendation IX, Washington 2006 s. 6-7.

⁴ Meld. St. 7 (2010-2011) *Melding til Stortinget. Kampen mot organisert kriminalitet - en felles innsats* s. 10-11.

⁵ Ot.prp. nr. 45 (1987-1988) *Om lov om endring i straffeloven (utbytteheleri ved narkotikaforbrytelse)* s. 3.

Problemene med å bekjempe bakmenn som driver organisert økonomisk kriminalitet medførte et paradigmeskifte innen kriminalpolitikken på begynnelsen av 1990-tallet, først internasjonalt, så nasjonalt.⁶ I stedet for å koble de organiserte kriminelle til primærlovbruddene, og få dem dømt til fengselsstraffer, ble etterforskningen rettet inn mot utbyttet fra primærlovbruddene. De viktigste virkemidlene var en omfattende nykriminalisering av hvitvasking.⁷ Videre ble det gitt regler om inndragning, som skulle gjøre det enklere å frata de organiserte kriminelle bakmennene utbyttet fra kriminaliteten.⁸ I stortingsmeldingen «Kampen mot organisert kriminalitet»⁹ og Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet,¹⁰ ble det imidlertid slått fast at regjeringen ikke var fornøyd med nivået på inndratte beløp. I FATFs rapport fra desember 2014 får Norge kritikk for manglende etterforskning og iretteføring av terrorfinansiering og hvitvasking.¹¹

Et sentralt element i en ny strategi mot organisert økonomisk kriminalitet vil være å rette fokus mot selve begrepet «organisert kriminalitet». Nærmere bestemt mot hvilket innhold begrepet bør ha, og hvilken rettslig betydning det skal tillegges. Begrepet vil ha betydning i en rekke henseender. Inngripende rettslige virkemidler vil i større grad kunne tillates og forsvares mot organisert kriminalitet enn mot annen kriminalitet, og den såkalte hverdagskriminaliteten. At den som i stor grad påfører samfunnet skade kan utsettes for hardere virkemidler enn den som gjør liten skade, gjennomsyrrer hele straffe- og sanksjonsrettssystemet. Det tillates også i større grad inngrep i individuelle rettigheter når det er tale om personer som planlegger og gjennomfører samfunnsskadelig virksomhet, som organisert økonomisk kriminalitet. Motsatt vil et skille mellom organisert kriminalitet og annen kriminalitet medføre at den som ikke begår organisert kriminalitet, ikke utsettes for samme inngrep. En differensiering mellom organisert kriminalitet og mindre alvorlig kriminalitet vil dermed kunne gi mer effektive tiltak mot organisert økonomisk kriminalitet, en rettssikkerhetsgevinst, samt bedre innretting og utnyttelse av ressurser enn tilfellet er i dag. Skillet mellom organisert økonomisk kriminalitet og annen kriminalitet er tillagt stor betydning i Storbritannia, både gjennom vedtakelsen av «The Proceeds of Crime Act» i 2002 og opprettelsen av «The Serious Organised Crime Agency» (SOGA) i 2005.¹² Det samme er tilfellet i Frankrike.¹³

2. Prosjektets hovedproblemstillinger og hypoteser

Et prosjekt om organisert kriminalitet har slike jeg ser det i dag fire hovedelementer som kan undersøkes nærmere.

⁶ De viktigste aktørene på den internasjonale arena er FN, Financial Action Task Force (FATF), Europarådet og EU. Av andre kan nevnes OECD, Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet (IMF).

⁷ Se *Rui 2012* s. 21-22 og s. 111-122.

⁸ *Op.cit.* s. 216-218.

⁹ Meld. St. 7 (2010-2011) s. 101.

¹⁰ Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet, 15. mars 2011 s. 12.

¹¹ Se FATF (2014), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Norway, Fourth Round Mutual Evaluation Report, FATF, www.fatf-gafi.org/topics/mutualevaluations/documents/mer-norway-2014.html, s. 5-6 hvor hovedfunnene oppsummeres.

¹² Edward Rees, Richard Fischer og Richard Thomas, *The Blackstone's Guide to The Proceeds of Crime Act 2002*, Fourth Edition 2011 s. 1-3.

¹³ Peggy Pfützner, *Organisierte Kriminalität im französischen Strafverfahren. Zur Einführung eines besonderen Strafverfahrens durch die Loi Perben II*, Berlin 2008 s. 1-6.

For det første kan fenomenet organisert økonomisk kriminalitet kartlegges. En hovedgrunn til dette, er at det vil være avgjørende for hvordan man skal utforme rettslige (og andre) virkemidler.¹⁴ Det skal blant annet undersøkes om det finnes det en særegen nordisk organisert økonomisk kriminalitet. Det er flere forhold kan indikere at en slik tese finner gjenklang i virkeligheten. Det er relativt stor forskjell på eksempelvis EU-kommisjonens beskrivelser, og det vi finner hos politiet, ØKOKRIM og i diverse offentlige dokumenter.¹⁵ Det samme gjelder de saker som iretteføres. Ved å legge EUs og andre internasjonale organisasjoners virkelighetsbilde til grunn, vil ikke kartet stemme overens med terrenget. Dersom det legges til grunn en dramatisk virkelighetsforståelse, vil det utformes regler som er langt mer inngripende enn det som er nødvendig. Dette har en egen dynamikk. Påtalemyndigheten vil da lete etter saker som viser at lovgivningen fungerer, uten at dette nødvendigvis har rot i virkeligheten. Samtidig er det verken i vår interesse, eller i henhold til våre internasjonale forpliktelser dersom Norge blir en «frihavn» for organisert økonomisk kriminalitet. Hvordan skal vi forholde oss til internasjonale kriminaliseringsforpliktelser hvis bildet er et annet hos oss? I FATFs rapport fra desember 2014, kritiseres Norge for at det ikke finnes tallmateriale om økonomisk kriminalitet.¹⁶ Dersom tesen om en særegen nordisk eller norsk organisert kriminalitet viser seg robust, vil det kunne ha betydning for sluttsatsene i prosjektets øvrige deler.

For det andre kan det redegjøres for hvilke internasjonale forpliktelser som påhviler oss hva gjelder bekjempelsen av organisert økonomisk kriminalitet med rettslige virkemidler. Kriminaliseringspåbud kan blant annet utledes av FN-konvensjonen om transnasjonal kriminalitet. EU vil også være svært sentral i denne sammenheng, ettersom det er lansert et rimelig omfattende prosjekt for en revisjon av definisjon av organisert kriminalitet, med det siktemål å gi det betydelig større gjennomslagskraft, jf. EUs krav i Parlamentets handlingsplan.¹⁷ Organisert kriminalitet er et område hvor EU etter TFEU har lovgivningskompetanse, jf. Artikkel 83:1.

For det tredje kan det klarlegges hvilke rettslige begrensninger de internasjonale forpliktelser legger for rekkevidden av kriminaliseringen av organisert økonomisk kriminalitet. Dette vil innbefatte en analyse av menneskerettighetsinstrumenter, samt de begrensninger som kan oppstilles med grunnlag i kriminaliseringsprinsipper og øvrige rettsstatlige skranker mot kriminalisering. Sentrale artikler i denne sammenheng er EMK artikkel 6 nr. 2 (uskyldspresumsjonen) og EMK artikkel 7 (legalitets- og forutberegnelighetskravet), samt Grunnlovens menneskerettsvern. En tese hva gjelder Den europeiske menneskerettskonvensjonen, er at det nok i stor grad godtas begrensninger, og kanskje på noe tynt grunnlag.

¹⁴ Dette er fundamentalt i FATF rapport fra 2014: FATF (2014), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Norway, Fourth Round Mutual Evaluation Report, FATF, www.fatf-gafi.org/topics/mutualevaluations/documents/mer-norway-2014.html

¹⁵ Se Kripos: *Trendrapport 2015 – Den organiserte kriminalitet i Norge* og Kripos: *Den organiserte kriminalitet i Norge – trender og utfordringer 2013-2014*.

¹⁶ Se FATF (2014), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Norway, Fourth Round Mutual Evaluation Report, FATF, www.fatf-gafi.org/topics/mutualevaluations/documents/mer-norway-2014.html s. 5-6.

¹⁷ Se European Parliament, Plenary sitting: Report on organised crime in the European Union (2010/2309 (INI)) Committee in Civil Liberties, Justice and Home Affairs, A70333/2011 s. 10-11.

Det vil være av interesse å undersøke hva som er gjort i utlandet, særlig i Frankrike og Storbritannia. Begge rettssystemer har i stor grad gjennomført et skille mellom vanlig kriminalitet og organisert kriminalitet. Dette er nokså vidtrekkende, og gjennomsyrrer både strafferetten og prosessen. Passer dette vårt nordiske bilde? En slik prinsipiell utskillelse av organisert kriminalitet kan problematiseres. Et sentralt spørsmål er blant annet om det lar seg forsvare å operere med det som i tysk doktrine er blitt omtalt som «Feindstrafrecht», som motsats til den borgerlige strafferett.¹⁸

I flere tyske delstater har man kriminalisert medlemskap i bestemte kriminelle organisasjoner, ved å innføre forbud mot medlemskap i Hells Angels og Bandidos. Begrepet organisert kriminalitet benyttes altså i denne sammenheng for å iverksette preventive tiltak. Organisasjonen forbys for å forhindre skade, slik at det er tale om forbyggende eller preventiv strafferett. Dermed ser vi at definisjonen av organisert kriminalitet ikke bare brukes innen den tradisjonelle (repressive) strafferetten, men også som et viktig rettslig instrument innenfor den forebyggende eller preventive retten, den såkalte politiretten. Det stiller definisjonen av organisert kriminalitet overfor utfordringer. Det er ikke gitt at definisjonen skal være den samme i den tradisjonelle (repressive) strafferetten som i politiretten. En slik bruk av begrepet organisert økonomisk kriminalitet er til nå ukjent i norsk rett. Det er imidlertid sannsynlig at utviklingen vil gå i denne retning også hos oss. Dermed er det nødvendig med refleksjoner rundt, og analyser av hvordan en slik utvikling fra den kan håndteres i den norske rettsordningen.

Ford et fjerde kan den norske reguleringen analyseres nærmere. I Norge legges definisjonene brukt i Europol og straffeloven § 60a til grunn, for å beskrive hva som må til for at det foreligger organisert kriminalitet. Den gjeldende reguleringen skal vurderes opp mot rekkevidde og systematikk både i de konvensjoner som har pålagt oss denne kriminaliseringen, samt i lys av hvordan implementeringen av de samme konvensjoner i andre land. Et sentralt spørsmål er om reguleringen fungerer etter sin hensikt. Sentralt vil det også kunne være å drøfte rettspolitisk hvordan man i Norge skal forholde seg til en utvikling fra Europa, med stadig større operasjonalisering av begrepet organisert økonomisk kriminalitet, både innenfor strafferetten og politiretten.

¹⁸ Se Günther Jakobs: Kriminalisierung im Vorfeld einer Rechtsgutverletzung, i *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* (97) 1985 s. 751–785, s. 783 flg.

Budsjett

Jeg reiser alene til Freiburg og har følgelig behov for midler til husleie samt fly- og togbilletter. Freiburg er en av de dyreste byene å bo i Tyskland, med utleiepriser tilsvarende sentrale Oslo-områder. For et opphold på seks måneder er det hensiktsmessig å leie møblert enten via airbnb eller en annen utleieportal. Møblert leie av leilighet er, som i Norge, dyrere enn umøblert. Leie inkluderer strøm og internett, men ikke avgifter til søppel.

Utgifter til fly- og togbilletter ved reise t/r er angitt etter dagens priser og kurs. Disse kan stige.

Bolig	- 6 mnd x 15 000 = 90 000,- (ca. pris for toromsleilighet i nærheten av instituttet etter søk på ulike portaler)
Flybilletter t/r	- 4000,- (etter søk foretatt 22.01.2017)
Togbilletter t/r	- 120 Euro (1085 kr etter kurs 22.01.2017)
Totalt behov	- ca. 95 000,-